

5995 Sayılı Maden Kanunu ile yapılan Değişikliklerin Ruhsat Sayıları ve Toplanan Harç Gelirleri Üzerindeki Etkileri

The Impact of Amendments to Mining Law No. 5995 on the Number of Licences and Collected Fee Income

Mehmet Toptaş^{1*}, Selahattin Çimen², Nevzat Kavaklı³

¹TUBİTAK Marmara Araştırma Merkezi, Gebze Kocaeli

²Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Ankara

³Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Ankara

*Sorumlu Yazar: mehmet.toptas@tubitak.gov.tr

Özet

Doğal kaynakların gerek birey ve toplum yaşamındaki gerekse de ekonomi ve sanayileşme alanlarındaki önemi bilinmektedir. Günlük hayatımızda kullandığımız araçların tamamına yakını doğal kaynaklardan, özellikle de madenlerden sağlanmasından dolayı madenler artık insanların vazgeçilmez değerleri haline gelmiştir. Günümüzde yüksek teknolojiye, ekonomik ve refah düzeyine ulaşmış ülkelerin büyük bir kısmı, buldukları bu duruma, doğal kaynaklarının kullanımlarının öncülüğünde gerçekleştirdikleri endüstri devrimlerinin ve sanayileşmenin sonucunda gelmişlerdir. Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler ise doğal kaynaklarından daha verimli yararlanmanın ve sonucunda bu ülkeleri yakalamanın ve geçmenin hedefleri içerisindedir. Bunun için atılması gereken ilk adım ise ülkelerin kendi topraklarındaki doğal kaynakları (özellikle de madenleri) araması ve bunu en hızlı, etkili ve ekonomik şekilde çıkarıp işleme almasıdır. Dolayısıyla, bu makalede 2010 yılında yapılan mevzuat değişikliğinin ruhsat sayısı, toplam alınan harç miktarı, arama ve işletme talepleri gibi anahtar parametrelerin üzerindeki etkilerini analiz edilmektedir.

Anahtar kelimeler: Harç bedelleri, maden işletme ruhsatı, maden kanunu, madencilik, Türkiye

Abstract

The importance of natural resources on both individuals and the society as well as the in the economy and the industry has been long known. Virtually, all the tools we use in our daily lives are produced from natural resources, especially from mines, and therefore mines became indispensable values of humanity. The majority of the countries that have acquired advanced technology, developed economy and high levels of prosperity reached to these circumstances through industrial revolution and industrialization lead by their natural resources. The undeveloped and developing countries are targeting to reach and surpass these countries by utilizing their natural resources more efficiently. The first step in achieving this goal is to explore their domestic natural resources (especially mines) and extract and utilize them in the fastest, most effective and economic manner. Thus, in this paper, the impact of 2010 legislative amendment on parameters such as the number of licenses, collected fee income and exploration and mining demands are analyzed.

Key words: Fee income, mining law, mining operating license, mining, Turkey

1. Doğal Kaynaklar

Doğal kaynakların gerek birey ve toplum yaşamındaki gerekse de ekonomi ve sanayileşme alanlarındaki önemi büyüktür. Ülke ekonomilerinin temelleri madenlerde yatmasından dolayı toplumların refah ve gelişmişlik düzeyleri ile madencilik faaliyetleri arasında çok yakın ilişkiler oluşmuştur. Günümüzde gelişmişliğin göstergelerinden biri olarak nitelendirilen Demir-Çelik'in hammaddeleri, enerji hammaddelerinin %80'e varanı ve tarımın ana girdisi olan gübre üretiminde kullanılan hammaddelerin % 90'ı madencilik faaliyetleri sonucunda elde edilmektedir. Ayrıca yaşadığımız evlerdeki çeşitli araçlardan kullanıldığımız araba, bilgisayarlar ve telefonlara kadar, tüm sanayi dallarının ürünleri, kullanılan donanımlar ve araçlar bile doğrudan veya dolaylı olarak maden ürünlerine ihtiyaç duymaktadır.

Türkiye'nin maden kaynakları özellikle Avrupa ülkelerine kıyasla çok daha geniş yelpazeli ve çoktur. Her ne kadar şu ana kadarki arama faaliyetleri gelişmiş ülkelere göre yeterli olmasa da bor, toryum, linyit, mermer, krom, altın, gümüş, manyezit, nadir toprak elementleri, zeolit, trona, barit, feldspat ve sodyum sülfat gibi madenlerde, dünya maden potansiyeliyle karşılaştırıldığında, önemli miktarda rezerve sahip olduğumuz ve rekabet gücümüzün yüksek olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, bu kaynakların işlenmesi, bunlardan, önce yarı mamul, daha sonra mamul ürünlerin üretilmesi ve bu ürünlerin ilgili sanayi dallarında kullanımının desteklenmesi gibi uluslararası piyasalarda rekabet gücümüzü arttıracak önlemlerin alınması gerekmektedir (Başol ve ark. 2005).

Ülkelerin kalkınma ve ekonomik gelişiminde önemli yeri olan madencilik ve bütünleşmiş üretim sanayi, en büyük katma değeri yaratma kapasitesine sahiptir. Gelişmiş ülkelerde Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH)'da madenciliğin payı ABD'de %5, Almanya'da %4.0, Kanada'da %3.7, Avustralya'da %6.5, Rusya'da %22, Şili'de %8.5, Güney Afrika'da %6.5, Brezilya'da %3 iken, bu değer Türkiye'de sadece %1.5 düzeyindedir (TÜİK, 2013) Bu kadar önemli bir sektörün Türkiye'deki durumu ise kaynakların yoğunluğuna rağmen inişli çıkışlı bir eğilim izlemekte ve potansiyeli değerlendirilmemektedir. Dolayısıyla bu durum Türk ekonomisini kötü bir şekilde etkilemekte, iç ve dış borçlanmayı arttırmakta ve ekonomik istikrarsızlığa sebep olmaktadır. Bu sonuçların, ülkenin refah seviyesini ve ekonomik ve teknolojik gelişimini olumsuz olarak etkilemesi kaçınılmazdır. Bu yapının dışına çıkabilmek için Türkiye'nin madenlerini en hızlı, etkili biçimde araması ve ekonomik bir şekilde üretime alması ve bu yolla sanayinin ham ve ara madde ihtiyacının karşılanması, dış ticaret açığının azaltılması gerekmektedir.

2. Maden Ruhsatı Edinimi

5995 sayılı "Maden Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanuna" göre Türkiye'de maden çıkarabilmek için gereken maden hakları, medeni hakları kullanmaya ehil T.C. vatandaşlarına, madencilik yapabileceği statüsünde yazılı Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiliği haiz şirketlere, bu hususta yetkisi bulunan kamu iktisadi teşebbüsleri ile müesseseleri, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri ile diğer kamu kurum, kuruluş ve idarelerine gerçek veya tüzel kişiler ruhsat edinebilmektedirler.

Devlet memurları, diğer kamu görevlileri, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nün merkez ve taşra teşkilatında çalışan yevmiyeli ve mukaveleli personel, arama ve işletme ruhsatı alamaz. Ayrıca yabancı uyruklu vatandaşlar ve T.C. Kanunlarına göre kurulmamış yabancı şirketler Maden Kanunu kapsamında arama ve işletme ruhsatı alamaz. Ruhsatların kişi türüne göre dağılımı aşağıdaki tabloda görülmektedir (5995 sayılı Maden Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun). Bu kanunun yürürlüğe

girmesinden sonra verilen ruhsatlara ilişkin ruhsat sahibi kişi türüne göre hazırlanan toplam ruhsat sayıları Çizelge 1’de gösterilmiştir.

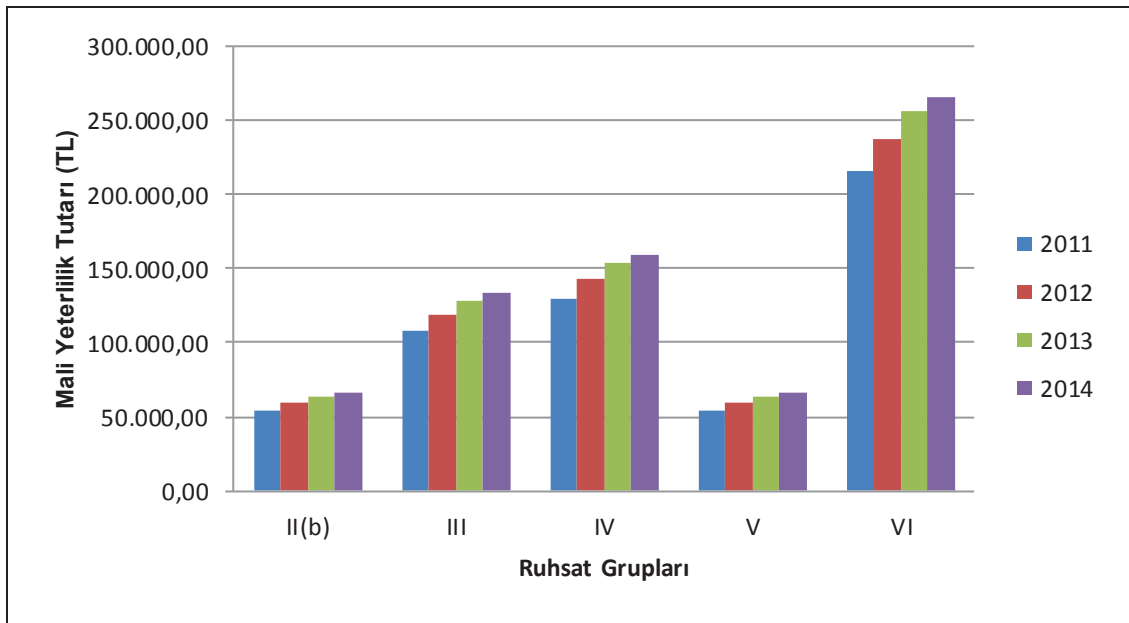
KİŞİ TÜRÜ	RUHSAT SAYISI
Gerçek Kişi	5.473
Kamu Tüzel Kişiliği	536
Özel Hukuk Tüzel Kişi (Yerli)	15.197
Özel Hukuk Tüzel Kişi (Yabancı)	1.090
Genel Toplam	22.296

Çizelge 1. Ruhsat sahibi kişi türüne göre hazırlanan toplam ruhsat sayıları (04.03.2014’te elde edilen veriler sonucunda oluşturulmuştur)

Herhangi bir gerçek veya tüzel kişinin maden arama ruhsatı/sertifika alabilmesi için öncelikle ruhsat grubuna karar vermesi gerekmektedir. Müracaat aşamasında temel belirleyici unsur, aranması düşünülen maden türünün hangi grup içinde yer aldığıdır (bu hususta genelde jeoloji mühendislerinden yardım alınır).

Mevcut kanunda I a, I b, II a., II b., III., IV., V., ve VI. grup olmak üzere altı ruhsat grubu vardır. Müracaat edilecek gruba karar verildikten sonra öncelikle ruhsat alınmak istenilen alanın 1/25000 ölçekli paftasının ve ED 50 (European Datum 1950) formatında 6° lik koordinatları belirlenmelidir. Pafta sayısı ise dördü (tamamı denizlerde kalacak şekilde yapılan III., IV. ve VI. grup ruhsat müracaatlarında ise sekizi) geçemez (MİGEM, 2014). 20 noktayı geçmemekle birlikte I (b) grubunda 50, II’de 100, III’de 500, IV’de 2000, V’de 1000 ve VI’da 5000 hektarı geçemez.

5995 sayılı maden kanunu ile mali yeterlilik kriteri getirilmiştir. Mali yeterliliği olmayanların maden ruhsatı alma imkânı bulunmamaktadır. 2011, 2012, 2013 ve 2014 yıllarında yapılacak ruhsat başvurularında istenen mali yeterlilik miktarları Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. 2011-2014 Yıllarında yapılan farklı ruhsat grubu başvurularında istenen mali yeterlilik tutarları

Şekil 1'de belirtilen II b., III., IV., V., ve VI. gruplarının genel tanımı aşağıda verilmiştir.

IIb. Grup madenler:

b) Mermer, Traverten, Oniks mermeri, Granit, Andezit, Bazalt, Diyabaz gibi blok olarak üretilen taşlar, boyutlandırılarak geometrik şekil verilen taşlar ile Kayraktaşı, Arduvaz, Tüf, İğnimbirit ve benzeri dekoratif amaçla kullanılan doğal taşlardır.

III. Grup Madenler: Deniz, göl ve kaynak sularında eriyik halde bulunan tuzlar (jeotermal, doğal gaz ve petrol alanlarının dışında bulunan) Karbondioksit (CO₂) Gazı, Hidrojen ve Sülfürdür.

IV. Grup Madenler: Endüstriyel hammaddeler, Enerji hammaddeleri, Metalik madenlerdir.

V. Grup Madenler: Kıymetli ve yarı kıymetli mineralleri içermektedir.

VI. Grup Madenler: Uranyum, Toryum, Radyum gibi elementleri içeren radyoaktif mineraller ve diğer radyoaktif maddeler (5995 sayılı kanun).

Bu gruplar için ön arama, genel arama, detay arama ruhsatı ve işletme ruhsatı edinme prosedürü aşağıda açıklanmıştır. II (b) Grubu, III. ve IV. Grup madenler arama ruhsatı, V. Grup madenler arama sertifikası ile aranmaktadır. I. Grup madenler için doğrudan işletme ruhsatı verilmektedir. Müracaatların talep harcı ile yapılması zorunludur. Müracaatlarda öncelik hakkı esastır. Arama ruhsat dönemi; ön arama, genel arama ve detay arama olmak üzere üç dönemden oluşmaktadır. Ön arama ruhsat süresi tüm gruplar için 1 (bir) yıl, Genel arama dönemi II(b), III. ve V. Gruplar için 1 (bir) yıl, IV. ve VI. Gruplar için ise 2 (iki) yıldır. II(b), III. ve V. Gruplar için toplam arama ruhsat / sertifika süresi 2 (iki) yıl olup, söz konusu grup ruhsatlar için detay arama dönemi yoktur. IV. ve VI. Gruplar için detay arama ruhsat süresi (1+1+1+1) 4 yıl olup, söz konusu grup ruhsatlar için toplam arama ruhsat süresi en fazla 7 (yedi) yıldır.

Her arama dönemi sonunda ön / genel / detay arama faaliyet raporlarının verilmesi, asgari arama faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi zorunludur. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi halinde bir üst arama dönemine geçilebilmektedir. Aksi takdirde arama ruhsatı teminat irad kaydedilerek ruhsat iptal edilmektedir.

Arama ruhsat süresi sonuna kadar, tespit edilen madenin rezerv bilgilerini de içeren arama faaliyet raporu ile en az bir maden mühendisi tarafından hazırlanan faaliyet sonrası işletme alanının çevre ile uyumlu hale getirilmesini de içeren, işletme projesi ve talep harcının ödendiğine dair belge ile müracaatta bulunulması halinde işletme ruhsatı hakkı doğmaktadır.

Arama ruhsat süresi sonunda işletme ruhsatı talebinde bulunulmayan arama ruhsatları iptal edilerek teminatı ruhsat sahibine iade edilmektedir.

3. Maden Kanunundaki Değişikliklerin Etkileri

Birçok madenin varlığını, yeterli düzeyde jeofizik, jeolojik etüd ile binlerce metre sondaj ve yoğun analiz çalışmaları yapmadan ortaya çıkarmak mümkün değildir. Bunun yanında bu çalışmalara ilişkin yapılan harcamalar sonucunda, maden bulunacağının da bir garantisi yoktur.

2010 yılında maden kanununda yapılan değişiklikler doğrultusunda, maden aramalarına ilişkin fiziki çalışmaların miktarında (harcama tutarları, jeolojik-jeofizik çalışmalar ve sondaj çalışmaları) kanun öncesine kıyasla önemli oranda artış gerçekleşmiştir. Önümüzdeki yıllarda da bu trendin devam etmesi ve Türkiye'nin maden varlıklarına ilişkin daha ayrıntılı verilerin elde edilmesi beklenmektedir. 2010 yılında çıkan kanun ile getirilen düzenlemeler ve yükümlülükler sonucunda spekülasyon amaçlı olarak ruhsatların elde tutulması zorlaşmıştır.

Getirilen düzenleme ile arama dönemleri belirli bir kısma ayrılmakta ve her yıl asgari harcama tutarından az olmamak üzere mali harcamaların gerçekleşmesi ve belgelenmesi gerekmektedir. Yükümlülükleri yerine getirilen arama ruhsatları, bir üst arama aşamasına geçirilmektedir. Aksi durumlarda arama ruhsatları iptal edilmektedir. Uygulamada, üzerine gerekli arama yatırımları yapılmayan ruhsatların iptal ya da terk edildiği gözlenmektedir. Sonuçta da arama ruhsat sayılarında yıllar bazında büyük ölçüde bir azalma olmuştur.

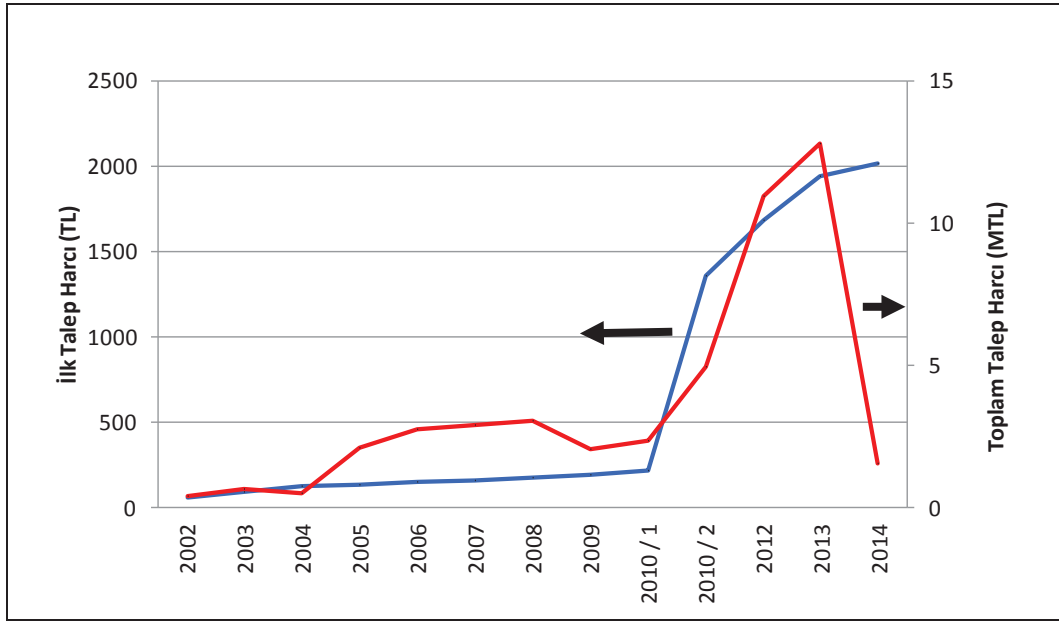
Ruhsatların üzerinde ciddi yatırımlar yapacak, uzun soluklu bir pozisyon ve planlama sahibi, ciddi bir ekibi ve risk sermayesi olan yatırımcılar ile spekülatif amaçlı kişiler arasında belirgin farklar oluşmuştur. Aşağıda Şekil 2'de yıllar bazında ruhsat sayılarındaki değişim görülmektedir.

Şekil 2. Ön işletme, arama, ön-genel-detay arama ve işletme ruhsat sayılarının yıllara göre dağılımı

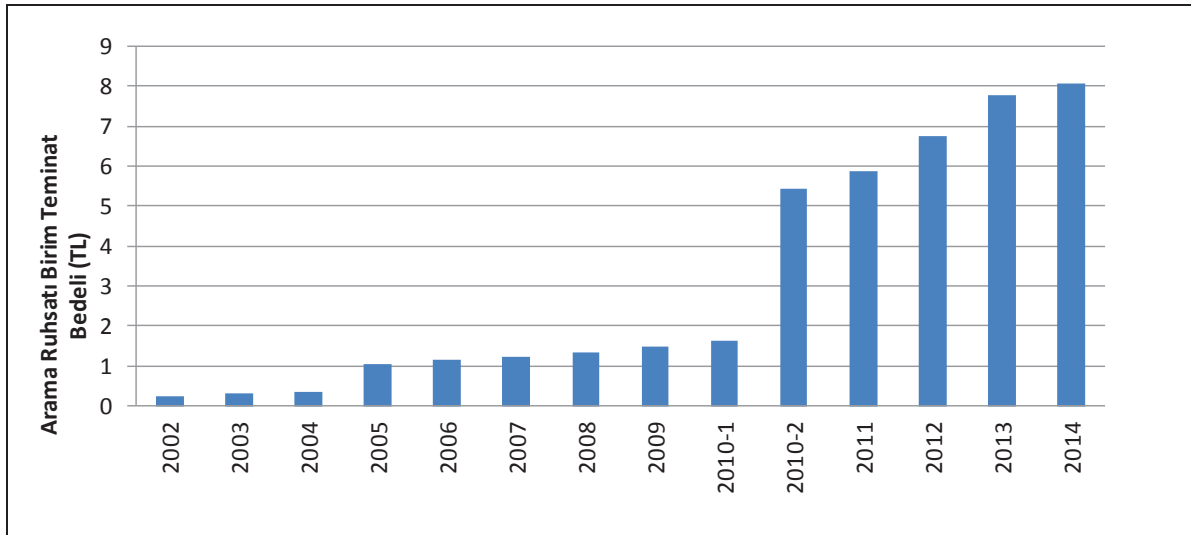
2010 yılındaki değişiklikler doğrultusunda, ruhsatların iptal/terk edilmesi sonucunda arama ruhsatı (belirli bir alanda maden arama faaliyetlerinde bulunulabilmesi için verilen yetki belgesi) ve işletme ruhsatı (işletme faaliyetlerinin yürütülebilmesi için verilen yetki belgesi) sayılarında 2010'u takip eden yıllarda yüksek miktarda düşüşler olduğu görülmektedir. 2007-2008 yıllarında 12.000 üzerinde takip eden arama ruhsatı sayısı 2010'da 4.300'e kadar düşmüş, sonrasında ise 1.500'lerde seyretmiştir. Arama ruhsat sayılarının azalmasının ana sebebi ilk müracaat harcı (6 kat) + teminat + harç bedellerinin toplamının, 5995 sayılı Kanun öncesine göre kıyaslandığında yaklaşık 10 kat artmasıdır.

Bunun yanında 2010 yılında çıkan kanun değişikliği öncesine kadar 217,25 TL olan ilk talep harç miktarı yeni kanundan sonra 1.361,65'e çıkarılmış (Harçlar Kanunu Genel Tebliği, 2009) ve yeniden değerlendirme oranları nisbetinde artırılmak suretiyle 2013 yılında 1.939,30'a, 2014 yılında 2.016,00 TL'ye ulaşmıştır. İlk talep harçlarındaki bu artış, toplam talep harçlarının da önce artışına neden olmuş, daha sonra da toplam talep harç miktarında hızlıca düşme görülmüştür.

Şekil 3. 2002-2014 yıllarındaki ilk talep ve toplam talep harçları

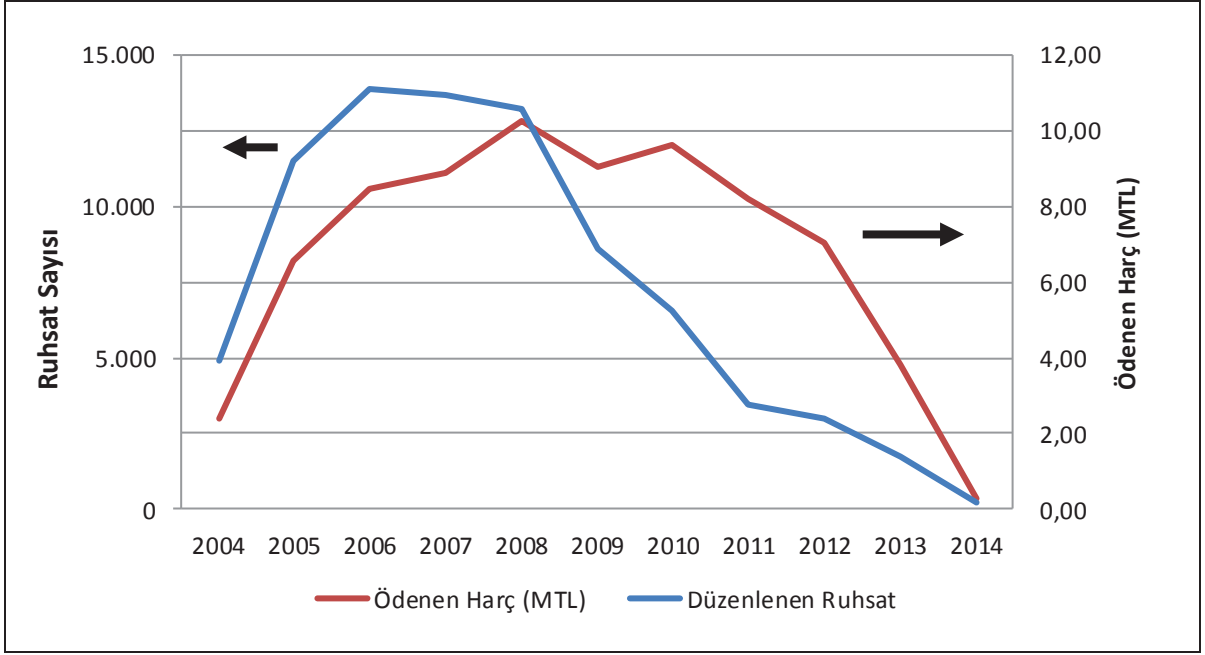
Aynı zamanda 2002’de 0,25 TL x ruhsat hektarı olan ve 2010’a kadar yıllık ufak artışlarla 1,63 TL x ruhsat hektarı’na yükselen arama ruhsatı birim teminatları, 2010 yılında yapılan değişiklikle 5,45 TL x ruhsat hektarı’na çıkarılmış ve takip eden yıllarda ise arttırmaya devam edilmiştir. 2013 yılında 7,76 TL, 2014 yılında 8,05 TL x ruhsat hektarı’na kadar ulaşmıştır. Ayrıca 2010 yılından sonra, birim değer ile birim alanın çarpımları sonucu elde edilecek miktarın, 2010 yılı için 10.000 TL, 2011 yılı için 10.770 TL, 2012 yılı için 11.875 TL, 2013 yılı için 12.802 TL ve 2014 yılı için 13.306 TL’den az olamaz ibaresi getirilmiştir.

Şekil 4. 2002-2013 yılları arasındaki birim arama ruhsat teminat bedelleri (2010a 5995’ten önceki ve 2010b 5995’ten sonraki bedelleri göstermektedir)

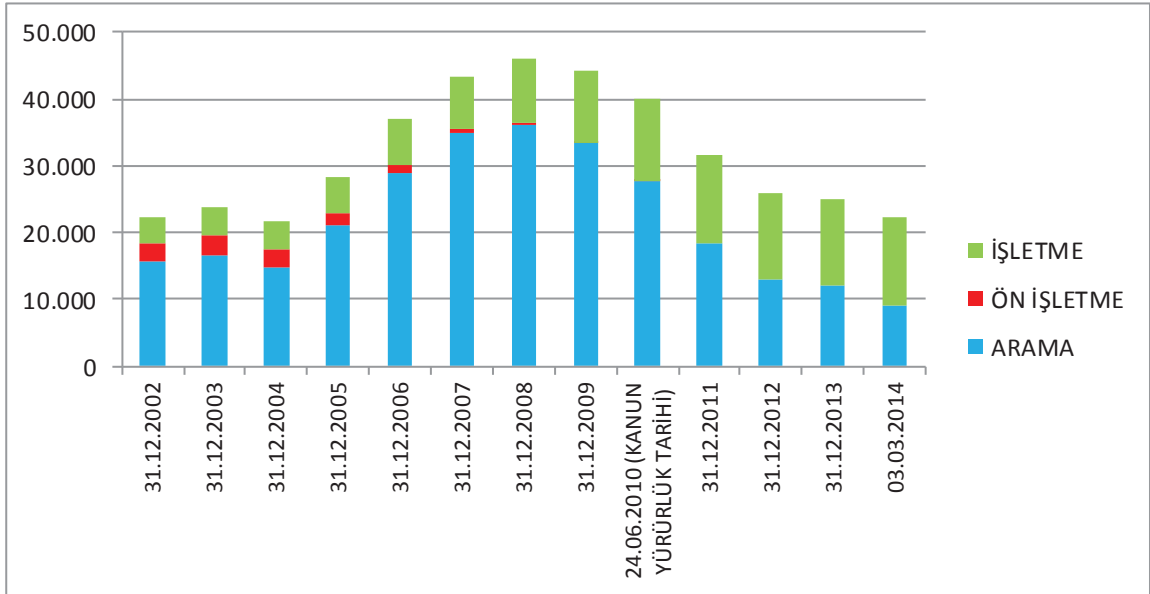
2005-2006 arası yaşanan ruhsat sayılarındaki hızlı artıştan sonra 2007 yıllarında ruhsat sayılarındaki artış trendi durmuş ancak sonraki yıllarda yerini hızlı bir düşüşe bırakmıştır.

Toplam ödenen harç bedeli de 2010’dan sonra hızlıca düşmüştür.

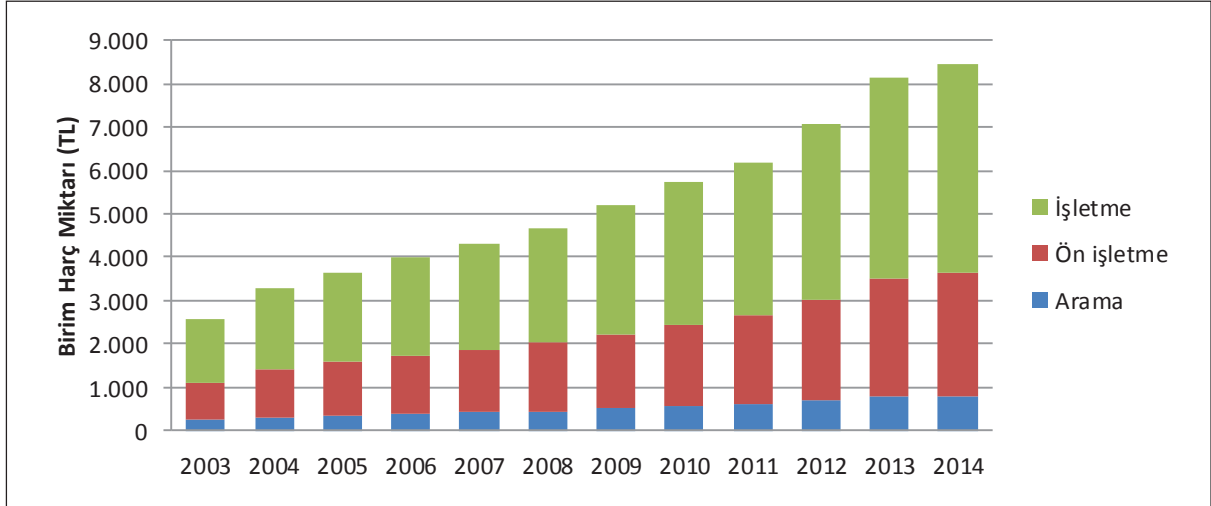
Şekil 5. 2002-2012 yılları arasında düzenlenen ruhsat sayıları ve ödenen harç bedelleri

Harç adedine bakıldığında 2008'e kadar bir yükseliş yaşanırken 2010'dan sonra düşüşe geçtiği görülmektedir.

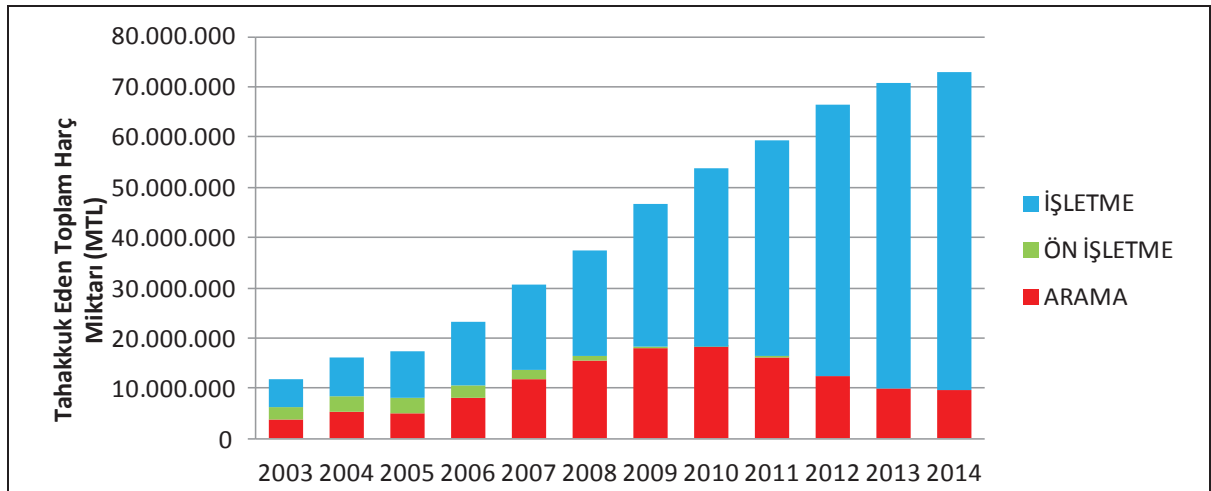
Şekil 6. 2002-2014 yılları arasındaki harç adetleri

Harç miktarına bakıldığında ise trendde bir değişiklik olmamıştır.

Şekil 7. 2002-2012 yılları arasındaki harç miktarları

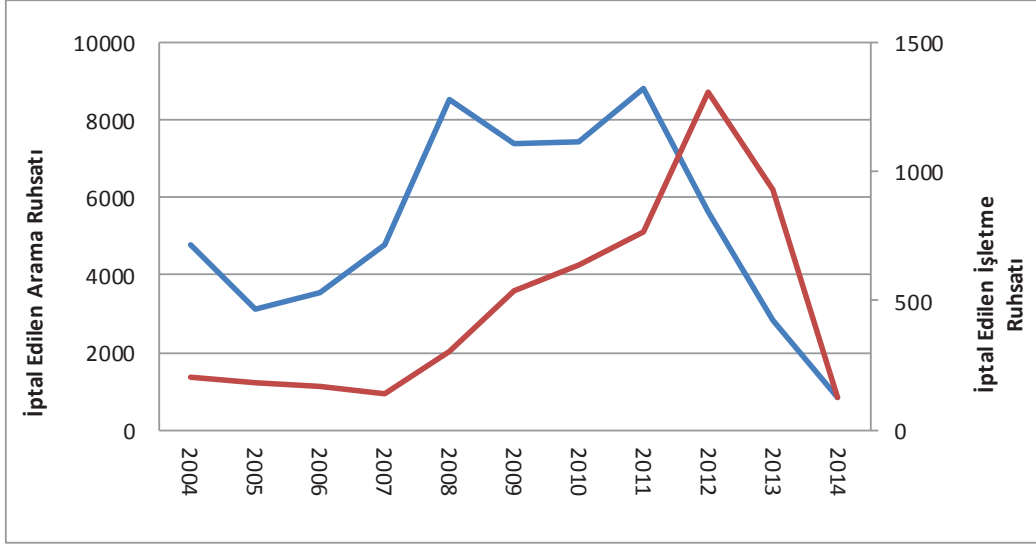
Dolayısıyla tahakkuk edilen toplam harç miktarına bakıldığında kanun değişiklikleri doğrultusunda 2002 - 2010 yılları arasında az fakat sürekli bir şekilde artan harç miktarı, 2010 kanun değişikliğinden sonraki yıl içerisinde %60'lık bir artış göstermiştir. Ayrıca önceki yıllardaki harç miktarları çoğunlukla arama, ön işletme ve işletme ruhsatlarından oluşurken 2010'dan sonra bu arama ve işletme ruhsatlarından elde edilmiştir. (2012 %15 arama ve %85 işletmeden oluşmaktadır).

Şekil 8. 2002-2012 yılları arasındaki tahakkuk eden toplam harç miktarı

Bunun yanında iptal edilen ruhsat sayıları karşılaştırıldığında 2010 yılı değişikliklerinden sonra iptal edilen arama ruhsatı sayılarında önce küçük çaplı bir yükseliş sonrasında da keskin bir düşüş yaşanmıştır.

İptal edilen arama ve işletme ruhsat sayılarının sayısının düşmesinin ana sebebi; ruhsata sahip olma toplam bedelinin yaklaşık 10 kat artmasıdır.

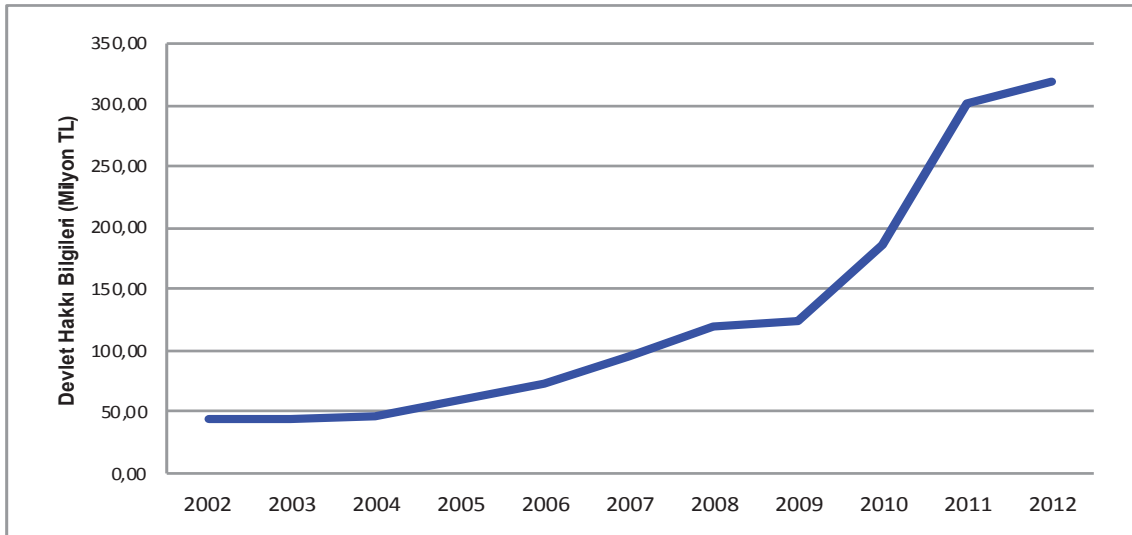

Şekil 9. 2002-2012 yılları arasında iptal edilen arama ve işletme ruhsat adetleri

Kurul İşlemleri:

Madencilik yatırımları ile diğer yatırım çakışmasını kamu yararı bağlamında gidermeye dönük 5177 sayılı kanun döneminde başlatılan uygulama, 5995 sayılı kanun ile daha da geliştirilmiştir (Finans Gündem, 2013).

Son olarak, maden istihracı ile sağlanacak gelirden devlet payına düşen kısımda (devlet hakkı) da 2010 yılında değiştirilen kanun sonucunda, bazı gruplardaki devlet hakkı oranlarının artırılması ve yıllık devlet hakkının o yıla ait işletme ruhsat harcından az olamayacağı kanunla hüküm altına alınmasından dolayı keskin bir artış görülmektedir.

Şekil 10. 2002-2012 yılları arasındaki devlet hakkı

4. Sonuç

Bilindiği üzere kendi kaynaklarını yok sayan ve kullanmayan bir ülkenin kalkınması mümkün değildir. Madenler kalkınmanın temel unsurları arasında büyük önem taşımakta ve yaşam seviyelerinin belirleyicisi olarak kabul edilen sanayi, enerji ve tarım sektörlerinin temellerini oluşturmaktadır. Türkiye sahip olduğu doğal kaynaklar bağlamında birçok ülkeye kıyasla çok

daha şanslı olmasına rağmen şu ana kadar bu kaynakları yeterince iyi aramamış ve değerlendirememiştir. Arama çalışmaları, dünya madenciliğinde zirve yapmış Kanada gibi ülkelerin oldukça gerisindedir.

Madenlerin, ülkenin ekonomisi ve teknolojisinin gelişimi, büyümenin hızlanması ve ülke refahının artması açısından çok önem taşıması nedeniyle etkili biçimde aranmasını, en kısa zamanda bulunmasını ve kullanılmasını teşvik edecek planların yapılması ve var olan planların geliştirilmesi gerekmektedir.

2010 yılındaki maden kanun değişikliği ile ruhsat edinme ve ruhsatı tutma maliyetlerinin artması, ruhsatların üzerinde ciddi yatırımlar yapılması gerekliliğinden dolayı arama ve işletme ruhsat sayılarında büyük ölçüde azalmalar olmuştur. Arama dönemindeki ruhsatların spekülasyon amaçlarla tutulması zorlaştırılmıştır. Finansman yeterliliği olan, kurumsal yapılar diğerlerine göre gelişmiş olanlar bu alanda varlıklarını koruyabilmişlerdir.

Arama ruhsatı ve işletme ruhsatı teminat bedelleri arttırılmıştır. Aynı şekilde ilk talep harçları, yıllık ruhsat harç bedelleri de arttırılmıştır ve önceki döneme göre devletin bu alanlarda gelirlerinde artış gözlenmiştir. Arama faaliyetlerinin özendirilmesi, ruhsat güvencesinin arttırılması, bürokrasinin azaltılması, yasal, teknolojik ve idari önlemler ile arama ve işletme dönemi yatırım ortamının iyileştirilmesi durumunda önümüzdeki yıllarda yerli ve yabancı sermaye akışında ve maden ürünleri üretiminde büyük artışlar sağlanabilir. Dünyada madencilik faaliyetleri bilimsel veriler ışığında derin madencilik yapılırken ülkemizde mostra madenciliğinden bilimsel veriler ışığında arama ve derin madencilik sistemine geçişi bu kanun ile hedeflenmektedir.

Kaynaklar

- 3213 Numaralı Maden Kanunu, Kabul Tarihi: 4.6.1985. Resmi Gazetede Yayınlanma Tarihi: 15/06/1985 (18785 sayılı).
- 5177 sayılı “Maden Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” Resmi Gazetede Yayınlanma Tarihi: 05/06/2004 (25483 sayılı).
- 5995 sayılı “Maden Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” Resmi Gazetede Yayınlanma Tarihi: 24/06/2010 (27621 sayılı).
- 60 seri nolu Harçlar Kanunu Genel Tebliği. Resmi Gazetede Yayınlanma Tarihi: 31/12/2009.
- Başol, K., Durman, M., Çelik, M. Y., 2005, Kalkınma sürecinin lokomotifleri: Doğal kaynaklar, Muğla Üniversitesi, SBE Dergisi Bahar 2005, Sayı 14.
- Madencilik Sektörü Raporu (2002 – 2010) TMMOB Maden Mühendisleri Odası 36 s.
- Yıldırım M. H., Maden sektöründe devrim gibi kararlar, Hüseyin Gökçe ile Finans Gündem / Dünya Gazetesi. 21/01/2013.